

James P. Cannon

Slutet för Komintern och arbetarinternationalismens framtidsperspektiv

New York, 30 maj 1943

Den 22 maj 1943 publicerade *Pravda* en resolution, officiellt antagen den 15 maj av Kommunistiska internationalens Exekutivkommittés (EKKI:s) presidium, där det föreslogs att Kommunistiska internationalen skulle upplösas.

Några dagar senare (28 maj) lät sig Stalin intervjuas om upplösningen av Reuters chefskorrespondent i Moskva (Harold King), där Stalin bl a yttrade att ”Kommunistiska Internationalens upplösning är en riktig och i rätt tid företagen åtgärd...”

Formellt upplöstes sedan Komintern 10 juni.

I föreliggande tal kommenterar den ledande amerikanske trotskisten Cannon upplösningen av Komintern och diskuterar mer allmänt vikten av internationalism.

Kamrat ordförande, kamrater!

Den formella upplösningen av Kommunistiska internationalen är utan tvivel en händelse av stor historisk betydelse, även om alla förstår att den endast är det formella beviset på ett faktum som sedan länge redan genomförts. Några av borgarklassens kommentatorer och politiker kan måhända överdriva något när de talar om upplösningen av Kommunistiska internationalen som den största politiska händelsen sedan krigets början. I vilket fall som helst råder det inget tvivel om dess utomordentliga betydelse. Detta erkänns av alla sidor och händelsen har framkallat diskussioner på alla håll.

Det finns två sätt att se på frågan. En är utifrån Förenta staternas och de allierade kapitalistiska makternas ståndpunkt i deras krig mot Axelmakterna och deras kamp för att bevara det kapitalistiska förtryckarsystemet mot arbetare i hemländerna och förslavandet av den koloniala världens enorma massor. Den andra ståndpunkten som Kommunistiska internationalens upplösning kan diskuteras utifrån är med utgångspunkt från arbetarnas befrielsekamp, som nu har haft ett medvetet uttryck under 95 år, efter publiceringen av det *Kommunistiska manifestet* 1848.

Diskussionerna har än så länge varit ensidiga. Alla diskussioner utanför våra led utgår från premissen om vilken effekt den får på den amerikanska imperialismens framgångar, speciellt då det gäller kriget. Det är märkligt att så många människor, i så många förment olika läger, tar detta som utgångspunkt när de analyserar Kominterns begravning. Det var väntat att den borgerliga pressen skulle inta denna ståndpunkt, eftersom alla dess intressen ligger i den riktningen. Men vi noterar att även arbetarledare har givit uttryck för samma inställning. De frågar sig, med allvarliga miner, huruvida Stalins handling är allvarligt menad som en gest av hjälp och samarbete med våra krigsledare i Washington och London, eller om det bara är en manöver. Inga andra aspekter av frågan tycks bekymra dem.

Samma sak gäller den socialdemokratiska pressen. Man skulle kunna tro att människor som brukade ha en egen International skulle ha något att säga om den Andra internationalens obegravda lik, men de har förbigått detta som en fråga som saknar intresse. Har de kanske rätt

när det gäller detta? De diskuterar snusförnuftigt de senaste händelserna i Moskva och – dessa ”socialister” – ställer till sig själva allvarligt frågan: Kommer detta att hjälpa USA i kriget eller ej?

Till och med stalinisterna, som fram till för några dagar sedan – om än ej formellt, pga Voorhis-lagen – var Kommunistiska internationalens anhängare och representanter, diskuterar handlingen högtidligt som om de vore kongressmän. De försvarar Kominterns begravning utan att beröra dess effekt på arbetarnas kamp för bättre förhållanden och slutlig befrielse – Kominterns ursprungliga mål – utan uteslutande från den amerikanska härskande klassens intressen. Browder¹ skriver ett brev till *New York Times* där han försäkrar detta USAs sextio familjers extremt klarsynta organ att den handling som genomfördes i Moskva är i god tro och i deras intressen och att det inte är speciellt sportsligt av dem att höja på ett frågande ögonbryn om det hela.

Ingen har hittills diskuterat frågan ur den synvinkel som ledde till att Kommunistiska internationalen bildades, dvs. att organisera och utvidga proletariats världsomfattande kamp för befrielse från kapitalismen. Men det är denna aspekt jag vill föra fram i diskussionen här i kväll.

Meddelandet om Kominterns formella upplösning är naturligtvis endast nyheten om en begravning som är tio år försenad. Det tjänar ett visst syfte då den gör slut på en fiktion och rensar luften från illusioner och villfarelser, för att inte tala om en väldig stank.

Denna senkomna begravning av Kominterns lik är en kulmen, kan vi säga, på en lång rad händelser som ägt rum under två årtionden. Bland dessa händelser kan nämnas: Lenins död; lanseringen av teorin om socialism i ett land för första gången 1924; byråkratiseringen av Komintern och alla medlemspartier; uteslutningen av den bolsjevik-leninistiska oppositionen, först i det ryska partiet och sedan i Kominterns övriga partier; det tyska kommunistpartiets, med sina 600 000 medlemmar och sex miljoner väljare, kapitulation utan kamp och strid inför Hitlers fascism 1933; det organiserade, systematiska förräderiet mot världsproletariatet i Kremles diplomatiska politikens intresse; mordet på de gamla bolsjevikerna; lönnmordet på Trotskij; förräderiet mot proletariats världskriget, först inför Hitler och därefter inför Roosevelt och Churchill.

Sedan kriget började har Komintern, det ännu ej begravda Komintern, varit tyst som graven. Nu är det formellt gravsatt och åtminstone det är en bra sak. Det är något senkommet, men som det heter i det gamla talesättet, ”bättre sent än aldrig”. Genom Kominterns formella begravning har Stalin för en gångs skull omedvetet utfört en progressiv handling på den internationella arenan.

Den borgerliga pressen och den allmänna opinionen, de politiska ledarna och talesmännen är mycket nöjda med detta tillkännagivande, även om de förstår att det endast är en formalitet. De har all anledning att vara nöjda. Kominterns upplösning och det cyniska förkastandet av internationalismen och den internationella proletära organisationen är en ideologisk seger av oerhörd betydelse för den kapitalistiska och reaktionära nationalismen. De har varit väldigt trogna sina intressen när de hyllat denna handling och avfärdat de hårklyvare som undrar om inte detta när allt kommer omkring ändå bara är ytterligare en manöver.

De har goda skäl att applådera Stalins handling, som accepterades av hans nickedockor i den icke existerande Kominterns s k exekutivkommitté, eftersom förkastandet av internationalismen är ett förkastande av den vetenskapliga socialismens grundläggande förutsättningar. Det är ett förkastande av den främsta lärosatsen som har väglett och inspirerat arbetarnas kamp

¹ Earl Browder (1891–1973) var generalsekreterare i USAs kommunistparti 1934-1945. – Red

under generationer, ända sedan Marx' dagar. Den moderna internationella socialismens rörelse inleddes för 95 år sedan med *Kommunistiska manifestet* 1848, och dess stridsrop: Arbetare i alla länder förenen er! Kommunistiska manifestet kungjorde lärosatsen att arbetarnas befrielse endast kunde uppnås genom deras gemensamma aktioner i internationell skala. Mot denna centrala princip och stridsropet från Marx och Engels och alla revolutionära socialister sedan dess: – Arbetare i alla länder förenen eder! – har Stalin meddelat sitt eget motto: Upplös er internationella organisation; ge upp alla tankar på internationellt samarbete; stöd era egna imperialister och begränsa era aktiviteter inom ramen för det land där ni är förslavade.

Internationalismen var inte en dogm som uppfanns av Marx och Engels utan ett erkännande av den moderna världens verklighet. Den utgår från det faktum att ekonomin i det moderna samhället är en världsenhet som kräver internationellt samarbete och arbetsdelning för att kunna vidareutveckla produktivkrafterna. Den klasskamp som uppstår ur klassuppdelningen mellan arbetare och utsugare inom varje land kräver arbetarnas klassenhet i internationell skala. Ända från början har den vetenskapliga socialismens program krävt arbetarnas och de förtryckta folkens internationella samarbete, med alla deras olika utvecklingsnivåer, för att var och en ska kunna bidra med sin styrka så väl som sin svaghet till ett gemensamt världsprogram och gemensam handling över hela världen. *Kommunistiska manifestet* uppmanade arbetarna i alla länder till gemensamma ansträngningar för det gemensamma målet, arbetarnas befrielse.

Efter feodalismens fall spelade nationalstaterna en progressiv roll som arena för att utveckla och utvidga produktivkrafterna under kapitalismens blomstringstid. Men just dessa nationalstater, vars okränkbarhet Stalin utropade 1943, blev för länge sedan föråldrade. De har blivit hinder för produktivkrafternas fulla utveckling och en källa till oundvikliga krig. Hela den historiska nödvändighetens kraft strävar efter att bryta ner de konstgjorda nationalgränserna, inte att bevara dem.

Precis som feodaltidens småstater, hertigdömen och godtyckligt avstyckade delar av de gamla länderna måste ersättas av sammanslagna, centraliserade nationalstater för att skapa en bredare arena för produktivkrafternas utveckling, så måste de konstgjort delade nationalstaterna ersättas av en federation av stater. Under den fortsatta utvecklingen måste detta så småningom leda till en världsfederation som sköter hela världsekonomin utan klass- eller nationella skillnader. Av detta följer oåterkalleligt att en sådan ordning endast kan skapas genom arbetarnas internationella samarbete och gemensamma kamp i de olika länderna mot den egna borgarklassen hemma och mot kapitalismen som ett världssystem. Så förkunnade och så agerade socialismens framstående grundare, Marx och Engels, i praktiken; så förkunnade och så agerade deras framstående efterföljare, Lenin och Trotskij, i praktiken.

Bland Marx' odödliga verk som revolutionär kommer alltid, vid sidan av hans monumentala arbete *Kapitalet*, stå hans konstruktiva arbete i att bygga den första internationella arbetarorganisationen, den Internationella arbetarassociationen. Från allra första stund då tankarna på internationalism framfördes i *Kommunistiska Manifestet*, till deras första förverkligande 1864 med den Första internationalen, fram tills idag, har konflikten mellan revolutionärer och reformister inom arbetarrörelsen rört denna grundläggande fråga. I varje dispyt har innerst inne den socialistiska internationalismen stått på ena sidan och nationalistiska uppfattningar på den andra.

Vi kan, under hela perioden fram tills nu, se den dödliga parallellen mellan revolutionär internationalism, vilken visar vägen mot den socialistiska framtiden, och opportunistisk anpassning till kapitalismens sönderfallande ordning. Marx och Engels kämpade för tanken på internationalism och motsvarande handlingar. De nationellt begränsade, trångsynta reformistiska

fackföreningsledarna i England och i andra länder avfärdade tanken på internationalism. Genom att vinna små fördelar för dagen på bekostnad av hela klassens intresse och framtiden tog de konservativa fackföreningarna, till och med på Marx tid, en nationalistisk form och hade en nationalistisk inställning. Under första världskriget 1914-18 hade den stora striden som stod mellan den revolutionära flygeln under ledning av Lenin och Trotskij å ena sidan och Kautsky och Co å den andra som sitt stora kännetecken, sitt kriterium: frågan om den internationella organiseringen.

Lenin, ryssen som levde som politisk flykting i Schweiz, med inte mer än ett eller par dussin anhängare som han kunde namnge, reste sig mot hela den så kallade Andra internationalen och det tyska socialdemokratiska partiet under kriget. Han reste sig mot den borgerliga världen och kungjorde 1914 behovet av den Tredje internationalen. Under den Kommunistiska internationalens tillbakagång, slutgiltiga förfall och död fram till dess formella begravning, har på samma sätt den stora skiljelinjen mellan Marx och Lenins arvtagare å ena sidan och Stalins och hans anhang å den andra varit den princip vi diskuterar här i kväll – internationalismens princip.

Sedan den för första gången proklamerades för nästan ett århundrade sedan har tanken på internationalismen och organiseringen av de internationella arbetarna, under historiens ebb och flod, lidit tre stora nederlag. Organisationerna har krossats, men tanken, vilken motsvarar historiska nödvändigheter, har alltid väckts på nytt efter varje nederlag och hittat den nödvändiga organisationsformen på ett högre plan.

Första internationalen, Marx' och Engels' international, bildades formellt 1864. Sju år senare kom Pariskommunens tragiska nederlag. Tillsammans med detta stora nederlag och den kraft det gav reaktionen i Europa, följde en makalös uppgång och expansion för den kapitalistiska industrin. Produktivkrafterna började expandera och utvecklas på kapitalistisk bas i en makalös hastighet. Detta försvagade tillfälligtvis den revolutionära rörelsen. Det var kapitalismens expansion som fortfarande steg upp mot sin utvecklingstopp som bestämde slutet för Första internationalen genom dess formella upplösning 1876. Men Första internationalen dog inte som den andra eller Komintern. Den upplöstes med sin heder obefläckad. Den förblev en källa till inspiration och ett ideal som fortsatte att verka bland arbetarnas avantgarde, något som med tiden bar god frukt.

Därefter följde Andra internationalen. Den grundades formellt 1889, tretton år efter Första internationalens formella nedläggning, och dog som en revolutionär organisation den 4 augusti 1914. Den 4 augusti var den dag då de socialdemokratiska ledamöterna i den tyska riksdagen röstade för den tyska imperialismens krigskrediter. Men vi inte får glömma att det finns en stor skillnad mellan det sätt och den form på vilket den Andra och den Första internationalen avslutades. Första internationalen dukade under för yttre förhållanden, för nederlagen, reaktionens utbredning och det expanderande kapitalistiska produktionssystemet. Den dog en ärorik död. Andra internationalens slut var däremot ett resultat av ledningens förräderi under en period då kapitalismen redan för länge sedan passerat sin topp och gått in i sin nedgång och bankrutt. Andra internationalen kapitulerade vid en tid då behovet och vikten av en internationell revolutionär organisation var tusen gånger mer uppenbar än i Första internationalens fall.

Tredje internationalen föddes ur krig och revolution och i kamp mot nationalismen i mars 1919, för 24 år sedan. Även denna international dog en vanärens död genom en felaktig teori, genom kapitulation och förräderi, och begravs 1943, utan ärebetygelser, utan saknad.

Vad proletariatets revolutionära förtrupp beträffar var det formella beslutet väntat och ingen blev överraskad. Vi har bekämpat Kominterns nationella urartning under lång tid. Faktum är att denna kamp inleddes 1923. Det är 20 år sedan. Det är nu, när man begrundar denna

slutliga begravningsceremoni för den icke existerande Komintern, häpnadsväckande att läsa Trotskij's polemik som skrevs för 20 år sedan i Ryssland. Vid de allra första tecknen på nationell urartning tog Trotskij, likt en läkare, pulsen på organisationen, upptäckte den nationalistiska febern och pekade på vad det var och vad det skulle leda till. För 20 år sedan inledde han en kamp i internationalismens namn mot teorin om socialism i ett land, mot tanken på att arbetarna kunde hitta en annan väg till räddning än genom internationell organisering och gemensam kamp mot kapitalismen i världsskala.

Denna kamp började med fraktions- och de ideologiska striderna 1923. Kampen tog 1930 en internationell form, när Internationella kommunistiska förbundet bildades kort efter det att Trotskij utvisats från Ryssland och från exilen i Turkiet började meddela sig med likasinnade över hela världen. 1938 kulminerade Trotskij's och hans anhängares oavbrutna kamp med Fjärde internationalens världskongress 1938.

Under sin kompromisslösa kamp mot varje form och spår av nationalistisk urartning mördades Trotskij, internationalismens osviklige förespråkare, till slut av en av Stalins agenter. Men hans odödliga idéer ligger till grund för de kommunistiska arbetarnas nya internationella organisation, Fjärde internationalen.

Stalins handling, att formellt upplösa Komintern, genomfördes mitt under Andra världskriget, en passande tid. Den internationella organisation som hade bildats för att arbetarnas skulle kunna utnyttja de nationella kapitalistiska staternas problem för att verka för den internationella revolutionen har upplösts med den cyniska förklaringen att den inte passar in under krigets villkor. Kautsky sade 1915, som en förklaring till varför Andra internationalen bröt samman när kriget började, att Internationalen är ett instrument för fred, inte för krig. Det var Kautsky som kom på denna vedervärdiga teori. Stalin upprepar helt enkelt detta, nästan 30 år senare, när det är 30 gånger mer felaktigt.

Lenin sa 1914: ”På grund av kriget måste vi bygga den Tredje internationalen för att samordna arbetarnas kamp mot kriget och allt som följer med det.” Stalin säger till världens arbetare 1943: ”På grund av kriget, upplös den internationella organiseringen och begränsa er själva till ert eget borgerliga moderlands gränser.” I denna kontrast mellan Lenin, som ansåg att kriget gav en möjlighet att framhäva och betona behovet av arbetarnas internationella organisering, och Stalin, som säger att krig är en tillräcklig orsak att överge den internationella organiseringen – i denna kontrast har ni dessa två mäns måttstock och vad de representerar i historien.

Redan 1914 hade Första världskriget bortom all tvivel visat att de borgerliga nationalstaterna, som arena för utveckling av människans produktivkrafter, redan överlevt sig själva och var tvungna att ge vika för en bredare bas. Den nationella kapitalismen hade redan gjort bankrutt vid den tiden, för över 20 år sedan. Det mest tragiska uttrycket för kapitalismens bankrutt var det faktum att den inte kunde finna någon annan väg ut ur konflikterna mellan nationalstater som överlevt sig själva än det fruktansvärda krigets explosion som kostade tiotals miljoner människor livet och invalidiserade och lemlästade ytterligare tjugo miljoner.

Och det var just denna förevisning, genom krigets fruktansvärda faktum; det var just kriget som medförde att Lenin och Trotskij förstod att Andra internationalen, som före kriget fungerat som en ganska lösligt sammansatt federation av nationella partier, inte kunde återuppbyggas. Trotskij sade att kriget utgjorde dödsstöten för nationella program för arbetarpartier. Man drog lärdomen utifrån det senaste världskriget 1914-18 att arbetarna inte enbart måste ombilda sina organisationer i internationell skala, utan måste basera denna omorganisation på ett internationellt program och inte summan av nationella program.

Sålunda utgjorde 1914 års krig, som var ett tecken på de nationella kapitalistiska staternas bankrutt, i Lenin och Trotskijs ögon den största drivfjädern för en utvidgning av tanken på internationalism i program så väl som i organisatorisk form. Nu ett kvartssekel senare, när kapitalismens bankrutt har utvecklats till dödskamp, när en explosion sker under Andra världskriget med ännu mer tragiska förluster i människoliv och material – nu efter detta har Stalin och hans förrädargång den cyniska fräckheten att säga till arbetarna att det inte finns något behov av internationellt samarbete och internationell organisering.

Det finns inte skuggan av logik eller förnuft, om man utgår från en socialistisk ståndpunkt och proletariats sak, i någon av de förklaringar som stalinisterna givit för att förneka internationalismen. Den förklaring som givits av den borgerliga pressen och borgerliga politiker är riktigare och ärligare, eftersom de öppet utgår från sina egna intressen, dvs. den kapitalistiska världsordningen och det anser de är en bra sak. Men att detta inte är någon bra sak för arbetarna är uppenbart.

Även borgarklassen erkänner, på sitt eget sätt, internationalismen. Den nationella begränsningens bankrutt har blivit så tydlig för borgarklassen att alla deras klarsyntaste ledare har tvingats att helt och hållet avvisa tanken på nationell isolering. Isolationism som en politisk riktning har råkat i vanrykte bland borgerliga politiker. Och i denna situation, under detta fruktansvärda krig som orsakats av nationalstaternas förlängda liv som enskilda ekonomiska enheter, säger Stalin och hans marionetter till arbetarna: ”Begränsa era ansträngningar inom de nationella gränser ni befinner er. Stöd ett gäng banditer mot ett annat gäng banditer.” Detta, arbetare över hela världen, arvtagare till Marx och Engels, arvtagare till Lenin och Trotskij och den ryska revolutionen, är 1943 ert öde, avkunnat av Stalin och hans gäng.

Detta förrädiska råd trotsar inte enbart den marxistiska läran och traditionen, utan bryter mot de mest grundläggande dragen i den rådande världssituationen. Det sviker arbetarna i metropolernas centra och försummar t o m att nämna de mångmiljonhövdade massorna i kolonierna och halvkolonierna som väcktes av den ryska revolutionen och Kommunistiska internationalen till kampen för liv och frihet.

Jag tror att de ärligaste och uppriktigaste meningsyttrandena från den demokratiska världsbourgeoisins utvalda ledare i världen – herrar Churchill och Roosevelt – uttalades utanför protokollet. De hade inte hjärta nog att offentligt trycka vad de verkligen tyckte om Stalin och ordern han gav om att upplösa Komintern. Det skulle endast kunna göra narr av förklaringen om att tiden var mogen för att 1943 gå tillbaka till nationalgränserna och glömma världsarenan just då borgarklassens ledare blickar över hela världen och endast talar i globala termer. Stalins förklaring, som var tänkt att vilseleda arbetare som litade på honom, kan bara framkalla den mest cyniska munterhet hos Churchill och Roosevelt, med en viss anstrykning av förakt plus en viss uppskattning för en väldigt värdefull tjänst. De har åtminstone inga illusioner om nationella begränsningar, vare sig det gäller ekonomin eller politiken, och definitivt inte när det gäller krig. På sitt eget sätt och utifrån sin ståndpunkt har de lika små illusioner om detta som Lenin hade på sitt sätt, vilket inte var samma sätt, och från sin ståndpunkt, vilken självfallet inte var densamma som Churchills och Roosevelts, eller Stalins.

Om ni tar ner från bokhyllan det imponerande bibliotek av polemik, manifest, appeller, analyser som Lenin skrev från 4 augusti 1914 och framåt, då ser ni att tanken på internationalism går som en röd tråd genom hela samlingen. Hans manifest, den bolsjevikiska centralkommitténs manifest mot kriget, ställde redan 1914 kravet på att skapa den nya Tredje internationalen. Hans inställning ledde honom och bolsjevikerna till Zimmerwaldkonferensen 1915, till Kienthal 1916 och vidare till revolutionen 1917 i Ryssland.

I socialdemokraternas alla planer, för att inte tala om imperialisternas, under 1914 – i alla deras planer på att göra sig av med den internationella organiseringen för att binda arbetarna

till deras respektive kapitalistiska herrars krigsmaskiner i de olika länderna, inträffade det i Ryssland en sak som de inte räknat med, en liten överraskning – bara en revolution. Revolutionen som först störtade tsaren i februari och därefter borgarklassen i oktober var en av det förra världskrigets oförutsedda händelser som kullkastade alla beräkningar.

Vi hittar inget om detta i upplösningsordern, som vi kan kalla det. Det talas inte om revolution. Det talas inte om socialism. Det talas inte om något annat än att vinna kriget mot Hitler. Lenins åtgärder, från 1914 och framåt, ledde via de händelser jag nämnt till den ryska revolutionen, till att det ryska proletarietet erövrade makten med stöd av bönderna och under ledning av Lenins bolsjevikparti. Detta gjorde inte slut på Lenins kamp mot Kautskys teori att internationalismen är ett instrument under fredliga förhållanden, inte under krig. Med tanke på kapitalismens kollaps och bankrutt, liksom framtidsperspektivet av ett nytt krig, stod Lenin och hans parti fadder för bildandet av Komintern 1919.

Allt som Lenin företog sig, hans manifest efter de tyska socialdemokraternas förräderi, hans deltagande i konferenserna i Zimmerwald och Kientahl, under revolutionen 1917 och bildandet av Komintern 1919 – varje handling Lenin gjorde, från den första till den sista – skedde under internationalismens fana. Bakom Tredje internationals bildande låg uppfattningen att den kapitalistiska världsordningens upplösning och sammanbrott gjorde det nödvändigt att organisera proletarietet för att gripa makten i de kapitalistiska staterna, organisera de socialistiska staterna i en världsfederation och införa en socialistisk världsordning.

Lenin såg den ryska revolutionen endast som början på denna världsomspännande process. Lenin och Trotskij och bolsjevikpartiet som helhet förstod att Ryssland inte kunde stå isolerat i en kapitalistisk värld; det kunde inte förbli en nationell utopi. De såg det som en världsproletariatets fästning. Deras politik gick ut på att förena Sovjetunionen, som utgjorde världsproletariatets fästning, med dess allierade över hela världen. Och vilka var då Sovjets allierade som Lenin och Trotskij såg dem? Inte Churchill. Inte ens Roosevelt. Deras allierade var världsproletariatet i de utvecklade kapitalistiska länderna och de koloniala folken. Under denna ledning lyfte arbetarna i de krigshärjade länderna åter sina huvuden. De inspirerades återigen av socialistiska idéer. De omorganiserade sina led. De bildade nya revolutionära partier. De gjorde heroiska försök till revolution i Europa. De koloniala massorna väcktes för första gången till politiskt liv, till att revoltera mot uråldrigt slaveri och inspirerades att kasta av sig det imperialistiska oket helt och hållet.

På detta sätt utvecklades Komintern under Lenins ledning. Under Stalins ledning, som från början var fläckad av en trångsynt nationalism, förråddes världs rörelsen. Sovjetunionen var isolerat, Komintern och dess partiers tjänster såldes som potatis på marknaden till imperialismens olika läger, till ett verkligen billigt pris, för tvivelaktiga pakter, för småsmulor av materiell hjälp. Lenin och Stalin – skaparen av Tredje internationals resp. dess dödgrävare – de två representerade idéer och handlingar som är diametralt motsatta varandra. De kan på intet sätt förenas. Jag noterade att de hade fräckheten att hänvisa till Marx i ordern som upplöste Komintern, men de nämnde inte dess grundare. Det var åtminstone ett klokt utelämnande, eftersom Lenins namn skulle vara helt malplacerat där, vilket även Marx var.

Under loppet av 20 år, från 1924, när den ödesdigra teorin om socialism i ett land först framfördes, till Kominterns ynkliga, skamliga slut 1943; under hela denna tragiska urartning kan vi över allt annat se teorins avgörande roll i det politiska livet. Stalin inledde inte Kominterns upplösning. Han inledde med teorin om socialism i ett land. Allt har utgått från denna felaktiga teori – förräderiet mot världsproletariatet, Sovjetunionens isolering bakom nationsgränserna, utrensningarna, Moskvarättegångarna, massmorden, lönnmorden och slutligen upplösningen av Komintern.

För hela den generation av unga proletärer vars intresse för politik och politiskt liv väcks finns det en grundläggande lärdom i detta händelseförlopp. Trotskij förklarade det i sin bok från 1928, som ordföranden här hänvisade till. I ”Kritiken av Kominterns programförslag”² förklarade han för Rysslands och världens kommunistiska arbetare att denna teori om socialism i ett land, med dess oundvikliga nationalistiska konsekvenser, oundvikligen skulle leda till Kominterns urartning och undergång. När detta skrevs för 15 år sedan, ansåg de allra flesta kommunister att detta var en stor överdrift och även en skymf mot Stalin och hans medarbetare i det ryska partiet. Men Trotskij, som vid den tiden inte tillskrev dessa människor några onda avsikter utan endast okunskap, förklarade att goda föresatser inte är till någon hjälp i politiken om man utgår från en felaktig teori. Det är likt en sjöman som sätter en felaktig kurs som bara kan föra skeppet till en oavsiktlig destination.

Kampen mot teorin om socialism i ett land genomfördes i internationalismens namn. Och i internationalismens namn kämpade Trotskij och hans anhängare mot dess katastrofala konsekvenser när de började visa sig i det verkliga livet. Allt eftersom den tragiska händelseutvecklingen rullades upp analyserade Trotskij den steg för steg, han förklarade, han spred ett marxistiskt ljus över alla stora händelser medan de hände, innan de hände och efteråt drog han de nödvändiga slutsatserna. Han avskräcktes inte av förföljelse, han avskräcktes inte av att det var så få som följde honom, ej heller av andras avhopp, ej heller av kälkborgares hånleenden.

I likhet med Marx, Engels och Lenin var det inte antal, popularitet, framgång för stunden som Trotskij såg som viktigast. Han beaktade de historiska förutsättningar. Han strävade efter att skapa ett program för proletariatet som påvisade den kortaste vägen till att förverkliga dess historiska mål. Hans arbete gav resultat i skapandet av en kärna av revolutionära kämpar och slutligen i det formella bildandet av Fjärde internationalen vid världskongressen 1938.

Vid tidpunkten för dess bildande brukade de socialdemokratiska masspartiernas stora politiker hånle åt Trotskij fåtal anhängare och hans obetydliga Fjärde international. Londonbyråns hjältar, centristerna som även om de inte kunde bilda masspartier åtminstone kunde tala om dem, brukade invända mot Trotskij att han hade så få anhängare. Och stalinisterna, uppbackade av Sovjetunionens ändlösa materiella resurser, med pengar, en kolossal apparat, en statsunderstödd byråkrati och GPU:s mordapparat till sitt förfogande – med all denna vikt på sin sida jagade, förföljde och förlöjligade de Trotskij och Fjärde internationalen.

Men under den korta perioden sedan Fjärde internationalens grundningskongress, under fem korta år, har alla andra internationella arbetarorganisationer, vilket Trotskij förutsåg de skulle, störtats i ruiner utan att lämna sten på sten. Detta blev ödet för den socialdemokratiska Andra internationalen, för centristernas Londonbyrå och nu även för stalinisterna, medgivet och erkänt av dem själva. De har alla krossats av kriget, vilket Trotskij sade skulle ske. Men Fjärde internationalen lever. Och med den principen om internationalismen som ensam kan visa världens plågade massor vägen ut ur krig och slaveri till mänsklighetens socialistiska framtid.

Under den period som gått sedan 1864 har varje internationell arbetarorganisation som lämnat den historiska scenen lämnat något efter sig som dess efterträdare kunnat bygga vidare på för framtiden.

Första internationalen efterlämnade ett oförgängligt ideal, ett obefläckat förflutet, som inspiration för arbetarna ända sedan den dagen tills idag, ett ärorikt minne.

Andra internationalen dog en vanhedrande död på grund av förräderiet 1914. Icke desto mindre byggde den under perioden från 1889 fram till den ödesdigra dagen i augusti, 25 år senare, betydande massorganisationer för arbetarna och vidarebefordrade erfarenheter av

² På marxistarkivet: [Tredje internationalen efter Lenin](#) – Red

organisering av oöverskådligt värde som Tredje internationalen kunde bygga vidare på. Dessutom föll inte Tredje internationalens första kadrer från himlen. De kom direkt från Andra internationalens hjärta. På så vis efterlämnade Andra internationalen, trots allt annat, ett stort arv.

Tredje internationalen, som nu slutat i skam och vanära, har icke desto mindre efterlämnat den rikaste skatten för framtiden. Dess grundare Lenin och Trotskij tillhör oss. Ingen kan lösa upp det band som knyter samman den nya generationens revolutionära arbetare med Lenin och Trotskij, deras lära, deras exempel, deras vackra minne. Historien om den långa interna kampen från 1923 till dags dato, Trotskij och hans medarbetare och elevers kamp tillhör världsproletariatet. Dokumenten från denna kamp är den grundläggande litteraturen med vilken den nya generationen som är förutbestämd att leda världen kommer att skolas och tränas. Kominterns fyra första kongresser, som hölls under Lenins ledning 1919, 1920, 1921, 1922 – fyra kongresser på fyra år – frambringade dokument som är det grundläggande programmet för den rörelse vi upprätthåller idag.

Från Tredje internationalen kom dessutom, innan den dog och långt före dess begravning, den första kadern till Fjärde internationalen. Genom att alltid se ur det internationella proletariats ståndpunkt och inte bortse från några element vid helhetsgranskningen, vare sig de är positiva eller negativa, har vi således rätt att säga att bokslutet över Kommunistiska internationalen trots allt uppvisar ett stort historiskt pluskonto.

Stalin kan begrava den döda organisationen, men han kan inte begrava det stora progressiva arbete som Komintern åstadkom under de första åren. Han kan inte begrava Fjärde internationalen som likt fågeln Fenix stigit fram ur askan av den tredje. Vi vet mycket väl, och vi försöker inte dölja det faktum att Fjärde internationalens medlemsantal är litet. Men dess idéer är riktiga, dess program representerar en historisk nödvändighet och därför är dess seger garanterad. Dess program formulerar medvetet arbetarnas och de koloniala folkens instinktiva krav på befrielse från kapitalism, fascism och krig.

Redan idag fördöms strejkande arbetare, som aldrig hört talas om Fjärde internationalen, som "trotskister" närhelst de står fast vid sina rättigheter, precis som arbetarna och soldaterna i Ryssland 1917 under Kerenskij överallt fördömdes för att vara "bolsjeviker" och därmed då, för första gången i detta fördömande hörde ordet "bolsjevik". Trotskij skildrar i sin *Ryska revolutionens historia* hur de började säga till varandra "Om det de anklagar oss för är bolsjevism, då måste vi vara bolsjeviker".³

Så kommer det att bli igen varhelst arbetare står upp för sina rättigheter, visar på sin instinktiva vilja att kämpa för en bättre framtid, och fördöms som trotskister. Tids nog kommer de att lära sig namnet på Fjärde internationalen, dess innebörd, dess program och alliera sig med det.

Ingen kan upplösa Fjärde internationalen. Det är det verkliga Komintern och kommer att hålla fanan högt i ansiktet på alla förrädare och överlöpare. Och vi hävdar med förtröstan att den kommer att stärkas och växa och segra ända till dess organiserade medlemmar går samman med hela mänskligheten. Den sång som ingen Stalin kan göra föråldrad avslutas med orden: "Ty Internationalen åt alla lycka ger."⁴ Och denna rad har en djup politisk betydelse. Det är inte enbart ett poetiskt uttryck.

Genom en samordnad internationell kraftansträngning kommer människorna i världens olika länder, att under sin stora historiska marsch gå över från kapitalism till socialism genom en

³ Finns (i 3 delar) på marxistarkivet: [Ryska revolutionens historia del 1](#), [del 2](#) och [del 3](#)

⁴ Den engelska texttraden är: "The International shall be the human race.", dvs Internationalen skall bli mänskligheten. – *Red*

övergångsperiod med proletariats diktatur. När de utvecklas fram emot det fullständigt klasslösa samhället kommer alla olika arbetarorganisationer som varit verktyg och maskineri under klasskampen, dvs. partierna, fackföreningarna, kooperativen, sovjeterna att successivt förlora sina ursprungliga funktioner. I och med att klasserna försvinner och klasskampen därmed upphör kommer alla klasskampens instrument att så sakteliga växa samman till ett enda förenat organ. Och detta kommer att vara de fria och jämlikas organiserade världssamhälle. Ty internationalen åt alla lycka ger.⁵

Vi Marx', Lenins och Trotskijs elever, vi Fjärde internationalens förkämpar, har kvar denna framtidsvision. Att se denna vision redan nu, att se den klart genom krigets eld och rök innebär helt enkelt att stå i samklang med den historiska utvecklingen, att förutse den oundvikliga händelseutvecklingen och att förbereda sig för den. Att kämpa för denna vision av den socialistiska framtiden, att påskynda dess förverkligande är det största privilegiet och den största lyckan för en civiliserad man eller kvinna idag.

Översättning: *Per-Olov Eklund*

Anmärkning

De dokument som rör upplösningen av Kommunistiska internationalen och som Cannon hänvisar till ingår som *Appendix* till kapitel 1 i Fernando Claudíns [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#)

Se även Martin Fahlgren (red), [Upplösningen av Komintern – ur Moskvas och de svenska kommunisternas synvinkel](#)

⁵ Se föregående not